

БОГОСЛОВЉЕ

ОРГАН ПРАВОСЛАВНОГ БОГОСЛОВСКОГ
ФАКУЛТЕТА

ГОДИНА XII

СВЕЗАК 1

ПРВИ КОНГРЕС ПРЕТСТАВНИКА ПРАВОСЛАВНИХ БОГОСЛОВСКИХ ФАКУЛТЕТА, ОДРЖАН У АТИНИ ОД 29 НОВЕМБРА ДО 3 ДЕЦЕМБРА 1936 ГОДИНЕ

Конгрес се састао према одлуци претходне конференције изасланика свију православних богословских факултета, одржаној у Букурешту од 16 до 18 јануара 1936 године, на којој је утврђен и дневни ред.¹⁾

На првом конгресу учествовали су претставници православних богословских факултета: *Атинског* — Његово блаженство Архиепископ Атински, Господин Хрисостом, Јован Месолорас, Григорије Папамихаил, Амилкас Аливизатос, Константин Диовуниотис, Димитрије Баланос, Василије Стефанидис, Николај Луварис, Георгије Сотирју, Панајотис Братсиотис, Василије Велас, архимандрит Еванђел Антонијадис, Леонид Филипидис, Димитрије Мораитис; *Букурешког*: Василије Г. Испир, Шербан Јонеску, Теодор М. Попеску, проторезвитар Петар Винтилеску, Григорије Кристеску; *Београдског*: протопрезвитар Стеван Димитријевић, протопрезвитар Димитрије Стефановић, архимандрит Филарет Грањић; *Кишињевског*: Јован Савин и архимандрит Јулије Скрибан; *Софијског*: Стефан Цанков, Георгије Ст. Пашев и Иван Гошев; *Варшавског*: архимандрит Иларион Ваздекас и Николај Арсенијев; *Париског Православног Богословског Института*: протојереј Сергије Булгаков, Василије Зенковски, Антоније Карташов, свештеник Георгије Флоровски. Са *Черновичког факултета* јавило се пет изасланика, али су се извинили оправданим узроцима, што нису могли доћи. Неки од њих послали су своје расправе.

Атински Универзитет уопште, а нарочито Богословски факултет његов, Црква Јеладе и сама држава учинили су

¹ Рад ове претходне конференције видети у „Богословљу“ г. XI (1936) свезак I.

све, да се Конгрес обави у сваком погледу достојанствено и да рад његов буде плодан. О томе се постарао специјални одбор, у коме су нарочиту корисну активност показали претседник његов Господин Амилкас Аливизотос, професор канонског права и пасторалне теологије, као и секретар одбора, Господин Василије Велас, професор тумачења Св. Писма старог завета.

ПРВИ ДАН РАДА, 29 НОВЕМБАР

Рад је отпочет свечаном молитвом. Отслужена је у универзитетској цркви Светог Ваведења на Капникареји архијеријска литургија са призивањем Св. Духа. Служио је архиепископ атински Хрисостом уз асистенцију шест свештенослужилаца разних православних нација: Грка (архимандрита Кондостаноса, професора месне Богословије Ризарија), два Руса (Сергија Булгакова и Георгија Флоровског), Србина (јеромонаха Василија Костића), Румуна (Георгија Чернојану) и православног Енглеза (јеромонаха Димитрија Балфура). Јеванђеље је читано на грчком, црквено-словенском и румунском језику, а архиепископ је, кад је на то дошао ред, у току литургије са осећајем произнео у молитви имена свију поглавара обласних правосл. цркава. Дирљиво је било и то, кад је ректор Универзитета, Папамихаил, под инсигнијама свога звања на прсима, са интонацијом читао за певницом символ вере и молитву Господњу. Универзитетска црква, не велики, али леп реновирани архитектонски споменик из византијског времена, била је препуна конгресиста, који су у средини имали почасна места, професора атинског универзитета свију факултета и другог отменог света. И складно певање и сва литургија текла је отечно, али отмено, а призивање Св. Духа такође није развлачено. Тако се уште на Истоку служи. Нема у песмама хорова оних досадних понављања, у која се одушевљење неких руских и наших композитора губи, заборављајући да сем те њихове композиције има богослужење и другу садржину и важнијих момената, за које треба штедети стрпљење и прибрану пажњу оних, који се моле Богу.

Из цркве се упутило у свечану универзитетску салу, која се, поред конгресиста, пунила елитом престонице грчке.

Дошли су претседник министарства Јован Метаксас са целокупном владом, поред архиепископа Њ. Бл. Христостома, још и сви чланови Синода, затим, митрополит трапезунтски Хрисант, као изасланик цариградског патријарха, екзарх светога Гроба Господњег архимандрит Венедикт Пападопулос, претставници неправославних вероисповести у Грчкој, универзитетски сенат са ректором на челу, посланици страних држава, претседник државног савета, претседник општине, многи бивши министри, професори, интелигенција и уопште народ, који се православљем одушевљава.

У 11.45 часова приспео је у салу и сео испред предњих редова публике краљ Јеладе, Његово Величанство Ђорђе II, у адмиралској униформи, али ипак просто и не затегнуто, као какав грађански учесник у једној свечаној манифестацији Православне Цркве и њене науке. Зато су се издвојиле одушевљене манифестације свију присутних и при доласку и при одласку Краља.

Узео је реч претседник конгреса, *Амилкас Аливизатос* и изнео опширно ток развића православног богословља у току векова. Говорио је о општем напору православних народа за сједињење духовних хришћанских снага. Последица тих напора је и овај Сабор научника православног богословља у Атини. Изнео је и историјат сазива у вези са православним васељенским покретом. Говорио је о положају науке православног богословља у Цркви и важности саветовања о томе, како би та наука потпуније послужила Цркви, па је молио Краља, да отвори Сабор, који ће о томе расправљати.

Краљ је отворио Конгрес овом речи:

Господо конгресисти,

„Срећан сам, што ми се даје прилика, да вас лично примим и да вам пожелим добродошлицу у Грчку. Битност, значај и циљ првог Конгреса научника православног богословља налазе у Грчкој атмосвери симпатија и срдчности, које ће вас окружавати за све време трајања Конгреса. Верујем, да ће ваш скуп обележити једну значајну етапу у напретку науке и у тесној братској сарадњи аутокефалних православних цркава за добро православних народа. Заиста, Православна Црква сачињава важну духовну снагу, која ће,

потпомагана својим богословљем, моћи да постане знатан васпитни чинилац човечанства, коме она религиозно служи.

Убеђен сам, да ће ваш скуп, мудри прилог сваког понаособ од вас и ваша сарадња много допринети решавању значајних богословских проблема, који су пред вама, а од чијег мудрог решења зависи величанственост Православља. Срећан сам што се први ваш Конгрес састаје у мојој земљи, и то у Атини, и желим да вам изразим моје пуно поверење и симпатију и да вас уверим, да немам никакве сумње у пуни успех вашег Конгреса. Под таквим најбољим очекивањима објављујем почетак првог Конгреса православних научника у Атини.“

После бурног акламирања владаоца, *Министар просвете* *Господин Георгакопулос* обратио се члановима Сабора овим говором:

„У име грчке владе поздрављам мудре чланове првог Конгреса научника православног богословља. Сазив Конгреса у Атину, у град, у коме је проповедао апостол Павле и где су се философски васпитали и студирали велики оци и учитељи Цркве, као што су били Григорије Богослов и Василије Велики, чини част грчком народу и особито га узбуђује. Ваш Конгрес, господо, скреће на се пажњу целокупног јавног мњења богословског, а нарочито новијих православних држава. Настављајући традицију Византијске империје, те државе обасипају Православну Цркву сваком чашћу и многим повластицама, улажући све напоре за напредак црквене књижевности. Због тога су ставиле, као што су и биле дужне да учине, на највишим општенаучним свеучилиштима својим богословску науку као прву међу равнима, поуздано рачунајући на виши морални и религиозни утицај њен на друге науке и целокупно друштво, васпитање кога, сагласно нашем здравом религиозном предању, може се постићи само помоћу религиозних органа вишег образовања и интелегенције.

Интересовање грчке владе за рад Конгреса изванредно је. Признавајући велику моћ Православне Цркве Христове на оне, који у њу верују, схватамо колико она благотворно може на њих да утиче, кад се успешно њоме управља. Ви, одабрани учитељи највиших православних богословских школа, радећи у овом добром правцу, састајете се да изло-

Први конгрес православних богослова у Атини

жите резултате својих озбиљних проучавања о великим питањима, која наводите у програму вашег рада. Са строгом објективношћу, која вас одликује, и са вашим научним схватањем окончаћете ваше племенито дело и допринећете вашом тешњом сарадњом са просвећеном јерархијом томе, да се постигне жељено уздигнуће наше Цркве на њену стару славу, моћ и лепоту.“

Ректор Атинског универзитета, *Григорорије Папамихаил*, пожелео је конгресистима добродошлицу од стране њиховог Универзитета, нагласивши нарочиту радост, што се први Сабор учених православних богослова састао на Атинском универзитету онда када је он и Богословски факултет његов уочи прославе стогод. од установљења свога. Богословски је факултет одмах у почетку отворен. Да није тако учињено, васпитање на Атинском универзитету било би осакаћено, а кад се не би на њему предавале богословске науке, универзитет се не би могао назвати савршеним. Наводио је примере додирних тачака, па и истоветности научног градива, између богословља и светских научних дисциплина, због чега ове групе наука не само не противурече једна другој, него се још допуњују. Овом спрегом опште науке и религијске усавршава се на универзитету љутска душа и упућује на истинити прави пут. Кад би се укинули богословски факултети на универзитетима, онда би било јадно и очајно васпитно стање на њима.

Атински Архиепископ, Хрисостом, поздравио је Сабор овим речима:

„Скуп једног оваквог научног Конгреса је нешто ново у Православној Цркви, али не и нешто потпуно страном у погледу искоришћавања богословске науке од стране Цркве у прошлости. На разним помесним и васељенским саборима испитиване су и проучаване најзначајније теме, побијане су јереси и излагана догматска наука.

„Грчка Црква, будући срећна да у својој средини има претставнике богословске науке, који ће проучавати најозбиљнија богословска и црквена питања у Атини, где је се чула проповед великог апостола Павла, пратиће рад Конгреса са особитом брижљивошћу. Ради пуног успеха узвишеног и светог циља, који теже да постигну, желим члановима Конгреса, да се испуне духом апостола Павла, који је

писао Коринћанима: „и ја дошавши к вама, браћо, не дођох с високом речју или мудрошћу, да вам проповедам сведочанства Божје (I Кор. 2, 1).

„Желимо да овај дух свагда влада међу православним богословима и да небесни Отац светлости обасја и руководи чланове првог Конгреса правословног богословља за добро једне, свете, саборне и апостолске Цркве Христове.“

Затим су се ређали поздравни и изражаји лепих жеља. Претставник Васељенског патријарха, *митрополит трапезунтски Хрисанд*, прочитао је поздравно писмо свога патријарха Његове Светости Господина *Венијамина* и другог Александријског патријарха, Његовог Блаженства Господина *Николаја*, у којима се истиче значај Сабора. Егзарх Св. Гроба Господњег и претставник Синајске Цркве, архимандрит *Венедикт Пападопулос*, прочитао је такође пуно садржине писмо Јерусалимског Патријарха, Његовог Блаженства, Господина *Тимотија*. Протопрезвитер *Димитрије Стефановић* поздравио је у име Српског Патријарха, Његове Светости Господина *Варнаве* и Београдског богословског факултета. Протопрезвитер *Петар Винтилеску* прочитао је писмо Румунског Патријарха, Његове Светости Господина *Мирона*. Архимандрит *Иларион Васдекас* поздравио је у име Варшавског Митрополита, Високопреосвећеног *Дионисија* и прочитао је поздравно писмо свога Варшавског богословског факултета. Протопрезвитер *Стефан Цанков* поздравио је у име Бугарског Светог Синода и Софијског богословског факултета; *Василије Испир* у име Букурешког; архимандрит *Јулије Скрибан* у име Кишињевског богословског факултета, а протопрезвитер *Сергије Булгаков* у име Православног богословског института у Паризу.

Претседник Конгреса, захвалио је Његовом Величанству Краљу, претседнику владе и другим званичним претставницима на пажњи, указаној Сабору присуством њиховим. Пошто је прочитао поздравна писма и телеграме Антиохијске и Кипарске цркве и митрополита Черновичког *Висариона*, објавио је свршетак првог заседања његовог.

Поздравни су читани и говорени на грчком, француском или немачком језику, а даље у току рада Конгреса реферати и полемика вођена је само на француском или немачком језику.

После подне конгресисти су посетили сиропиталиште (орфелинат) Архиепископије Атинске у месту Вулијагмени, у околини атинској. Место је ово један летњиковачки перивој. То је управо метох варошког атинског манастира Петраки, храма Св. Преображења. И у самом манастиру постоји зачетак општежића за студенте Атинског богословског факултета. Архиепископ Хрисостом спрема се да подигне нарочиту зграду са свима удобностима за потпуни и уређени факултетски интернат, какав је у Вулијагмени за малу мушку децу, потпуну сирочад или децу пуке сиромаштине, која би се, да нису овде прихваћена, потпуно упропастила на улици или би уграбљена била у свратишта инославних пропаганди, којима и Атина, па и цела Грчка обилује.

Храм сиропиталишта, посвећен Св. Илији, под непосредном је управом игумана варошког манастира Петраки. Овде је само један стари проигуман као на покоју, а врши дужност духовника орфелината и служи у цркви. Сама установа има извесна имања, куће и летњиковце, која даје под закуп. У пристаништу атинском, Пиреју, неки Талијан, ожењен Гркињом, подигао је цркву Св. Катарине, чији приходи припадају овом метоху и његовом орфелинату. Нешто прихода долази и од сабора (панигира), који се трипут годишње држе код метошке цркве.

При архиепископији, под претседништвом архиепископа, постоји одбор тринајесторице свештених лица и цивилних добрих православаца, који се стара о орфелинату. Али је главни ктитор и старалац његов архиепископ Хрисостом, који је од бившег архиепископа Мелентија основану ову симпатичну установу из основа унапредио, обилази је стално и брине о њој као истински родитељ 125 малишана, колико их сада има у сиропиталишту овом.

Оно има своју сопствену основну школу са управитељем и три учитеља. Кад деца сврше основну школу, најдаровитију дају у средње школе и преводе у варошки манастир свој на издржавање, а већину шаљу у Серез, у тамошњу добро уређену занатлијску школу.

Његово Блаженство архиепископ Хрисостом, као домаћин куће, дочекао је и угостио конгресисте, а они су се упознали са једном на делу оствареном социјалном уста-

новом Цркве, о коме задатку њеном имало се такође расправљати на Конгресу.

Увече је у хотелу Сплендиду приређен конгресистима банкет од стране Атинског Богословског Факултета на челу са деканом *Константином Диовунотисом*, који је топло на здравио својим колегама конгресистима. Отпоздравио је председник Конгреса *А. Аливизатос*, а затим је у име делегата са стране говорио, као васпитаник атински, на грчком језику *Теодор Попеску* (Букурешт) и захвалио професорима Атинског Богословског факултета на одличној организацији Првог конгреса и на братском и царском дочеку. Атински је Конгрес добар почетак овога заједничког дела, те ми треба да се радујемо данашњици, а да се надамо бољој сутрашњици.

ДРУГИ ДАН, 30 НОВЕМБАР

Конгрес је прешао на свој прави дневни ред у сали Универзитетског клуба. Претседник је претходно прочитао телеграмске поздраве. Буковински митрополит Висарион, поред честитања рада, шаље и прилог од 50.000 румунских леја за међуправославну научну богословску ревију.

Претседник предлаже да свакој седници Конгреса претседава један од претставника факултета, заступљених на Конгресу, кога колегијум његов предложи, и то по реду оснивања појединих факултета. Усвојен је предлог, претседник позива Атински факултет да кандидује свог колегу, кандидују декана *Констанина Диовуниотиса*, који заузима претседничко место и отвара седницу.

Панајотис Братсиотис (Атина), реферише на општу тему „Положај богословске науке у Цркви Православној“. Задржао је се на детаљној тачци ове теме — „Одређивање основних православних начела“. Излаже, да је Православна Црква остала при начелима и традицијама старе неразделене Цркве. То сачињава правило и критериум православне истине. Даље је развио доказе, да се сва основна начела православна заиста поклапају са начелима старе Цркве. Изузео је из овога националне поделе и формализам, али је доказао, да ова два начела не припадају суштини Православља.

Сергије Булгаков (Париз) реферисао је по истој тачци ове теме и говорио уопште о Цркви, њеној карактеристици и циљу, који постиже, нагласивши да она није само једна видљива установа, него да има божански карактер и да сачињава храм Духа Светог, чува напредак и тумачење хришћанске науке и жели да створи једну хришћанску цивилизацију, која би се темељила на хришћанским основима. Она је и данас, у данашњој цивилизацији, живи организам.

После тога говорио је импровизо на исту тему архимандрит *Јулије Скрибан* (Кишињев) и предложио резиме. Развила се је полемика, у којој су учествовали *Кристеску* (Букурешт), *Панајотис* (Атина), *Аливизатос* (Атина), *Цанков* (Софија), *Флоровски* (Париз), *Зенковски* (Париз), који је предложио, да се изабере специјална комисија, која би проучила врло важно питање Св. Писма.

Василије Велас (Атина) чита реферат на исту тему. Специјално се задржао код питања слободног научног истраживања у богословљу и утицају црквеног ауторитета у томе. Задржао се нарочито на разбору текста Св. Писма са стране филолошке и историјске критике. Полемисали су: *Панајотис* (Атина), *Стефановић* (Београд) са предлогом, да се у будуће шаљу реферати богословским факултетима пре Конгреса, да би се могле спремити напомене. *Зенковски* (Париз) — да благодет дејствује кроз Саборну Цркву, али и преко појединаца. *Аливизатос* (Атина) предлаже да се не упушта у дискусију пре него што се прочитају све теме, а онда да се реши, о којој ће се водити полемика.

Евангел Антонијадис (Атина) говорио је о другој тачци горње опште теме, *О богословским начелима у тумачењу Светог Писма Новог Завета, којих се држи Православна Црква*. Нагласио је, да су ти методи у вези са овим богословским становиштима: 1) Да се божанско откровење садржи у Новом Завету и у Црквеном предању; 2) да је Црква, као чувар божанског откровења, уједно и његов критичар; 3) да је Нови Завет богонадахнута књига и да је начин за тумачење онога што је љутско граматичко-историска метода, а онога што је божанско, јесте аналога или хармонична метода, допуњена свештено-историјским истинама.

Антоније В. Карташов (Париз) реферисао је по истој теми о научном раду у богословљу и црквеном ауторитету.

Изразио се у томе смислу, да богословље не може да живи без слободе, као што без ње не може да живи ни једна друга права наука. И за Цркву, која усваја божанско откровење, примљено апостолским предањем, није искључена историјска еволуција, а нарочито у учењу. То се особито опажа код богослова, који улажу напоре за усавршавање метода истраживања. Ово произлази из саме њихове дужности богословског тваралаштва у служби Цркве.

Сергије Булгаков (Париз) усмено реферирше на исту тему. И он подвлачи потребу слободе у научном богословском раду. Дотиче се и карактеристике Конгреса.

Архиепископа атинског *Хрисостома* излагање о спољњем утицају на православно богословље после пада Цариграда, нарочито у XVI и XVII в., прочитао је *Димитрије Баланос* (Атина), а затим су о истој теми реферисали: *Константин Диовуниотис* (Атина) и *Георгије Флоровски* (Париз). Утврдили су да је било спољњег утицаја римо-католичког, протестантског и филозофског.

Од 11—13 часова конгресисти су обишли цркве из византијског доба, библиотеке, Универзитет и Академију наука.

После подне је продужено конферисање под претседништвом *Василија Г. Испира* (Букурешт). Расправљали су *Димитрије Баланос* (Атина) и *Георгије Флоровски* (Париз) на тему: Новије православно богословље у односу према светоотачанском богословљу и према новијим схватањима и методама богословским. *Свето предање уопште.*

Стевана Димитријевића (Београд) реферат *О мисији богословске науке у просвећивању црквене свести чита Амилкас Аливизатос* (реферат доносимо у целини).

Отворила се дебата, у којој су учествовали: *Јоанеску, Цанков, Зенковски; Аливизатос*, који између осталог каже, како ми овде покрећемо крупна питања, за која треба много рада и времена; потражимо Свето предање, а још у науци богословској није потпуно пречишћено шта је све Предање. Затим је говорио *Пашев*, а *Стефановић* је приметно, да се у Православној Цркви зна шта је предање, *Аливизатос* понавља да ипак није дефинитивно одређено шта је Предање.

Увече је у хотелу Гранд Британија приредио велики банкет конгресистима и атинским отменим интелектуалцима Министар просвете и вера, Господин *К. Георгакопулос*, који

је значајним говором поздравио конгресисте. Са истом топлином отпоздравио је Министру претседник Конгреса *Аливизатос*, који је подвукао присне међусобне односе Православне Цркве и Грчке државе, а да су такви односи и у другим православним земљама. Цезаропапизам, који се Православљу хоће да припише као минус, напротив, био је увек благодет за Цркву и за богословску науку. Циљ добрих веза између Цркве и државе је, да се заједничким напорима уздигне ниво социјалног и духовног живота.

После претседника одговорио је у име изасланика са стране *Николај Арсенијев* (Варшава).

ТРЕЋИ ДАН, 1 ДЕЦЕМБАР

Пре подне су конгресисти изашли на Акропољ и разгледали га, тако исто и друге остатке античких храмова и старина уопште. Пошто је то био празник уједињења Југославије, наши су чланови Конгреса учествовали на благодарењу, које је наше посланство приредило у месној руској цркви.

У подне је ректор приредио ручак члановима Конгреса, на коме је претставнике разних факултета прилагодено поздравио на њиховом говорном језику. Претставнике нашег факултета поздравио је овим речима: „Срдечно поздрављам драге другове Богословског факултета Београдског универзитета. Не заборављамо, са коликом смо срдечношћу пре неколико година примили у наручје нашег Факултета групу српских студената, који су дошли из Оксфорда и снабдели се нашим дипломама. Особито нам пак ласка, што смо и на ваш Богословски факултет послали докторе, који су постали његови наставници. А и у српској јерархији постоје знаменити јерарси, који су код нас свршили високе богословске науке и снабдели се дипломом нашег Факултета. Па и сада бројимо међу нашим слушаоцима богослове српског порекла, који се припремају за докторски испит.“

На ове поздраве одговорио је прво претседник Конгреса *Аливизатос*, да делегати Првог конгреса у Атини не би могли да пожеле бољи случај него што је данашњи, кад се на челу Атинског универзитета налази као ректор богослов Папамихаил.

У име конгресиста са стране одговорили су топлим речима Јулије Скрибан (Кишињев) и Антоније Карташов (Париз).

После подне, под претседништвом Димитрија Стефановића (Београд), на тему *Проблеми сазива Васељенског сабора*, реферисало је више чланова.

Амилкас Аливизатос (Атина) нагласио је у своме реферату, да је засад немогућ сазив Васељенског сабора, јер није извршена потребна припрема. Не постоје ни тако хитна питања, због којих би требало одмах сазвати Сабор. Будући Васељенски сабор на прво место треба да уреди становиште Православне Цркве према римокатолицизму и протестантизму, пошто о томе не постоји никаква позитивна одлука. Није ни лако да се донесе једна таква одлука. Предлаже образовање једног одбора од богослова научника, који ће под претседништвом Васељенске патријаршије проучавати односна питања за будући Васељенски сабор.

Димитрије Баланос (Атина) мишљења је, да засад нема потребе за хитно сазивање Васељенског сабора. Треба се добро спремити за њега, јер ће се он сазвати после дуге паузе. Последњи Васељенски сабор био је пре дванајест векова, те би нови требао да донесе такве одлуке, које би препородиле живот Цркве. Ако он не би могао да буде такав, онда је боље и не сазивати га.

Стефан Цанков (Софија) такође је обратио пажњу на тешкоће за сазивања Васељенског сабора. Затим је говорио о Сабору са историјске тачке гледишта и о ауторитету Васељенског сабора у догматским питањима.

Филарета Гранића (Београд) реферат доносимо даље у целини.

Шербан Јоанеску (Букурешт) прочитао је реферат отсутног Валеријана Сезана, професора Черновичког факултета, који се нарочито задржао на питању о томе, ко би све могао да учествује на Васељенском сабору.

Прешло се затим на друга питања, која су била на дневном реду:

На тему „О начину позитивног спора разумевања међу разним православним црквама и о њиховим одлукама општег карактера и о питањима хитне природе (на пр. о календару, свештеничком браку, посту, и др.) у случају одлагања сазива

Васељенског сабора,“ — реферисао је *Амилкас Аливизатос* (Атина). Пошто се Васељенски сабор не може ускоро сазвати, постоје многа другостепеног значаја питања (календара, пасхалије, брака, богослужења и т. д.), чије се решење захтева, то се обласне цркве и сада, као и у старо доба, могу споразумевати писмено или преко народних изасланика.

Отсутни *Василије Георгију*, професор Черновичког факултета, чији је реферат прочитао *Амилкас Аливизатос* (Атина) задржао се у главном на календарском питању.

О последњој тачци дневног реда ове седнице, „Припреме за кодификацију свештених канона и одређивању њиховог савременог значаја“, реферисао је *Амилкас Аливизатос* (Атина) и предложио образовање комисије за проучавање и кодификацију свешт. канона, позивајући се на поступак у том погледу римокатоличке цркве за њене потребе. Сличан је и реферат по овоме питању *Валеријана Сезана* (Черновиц).

ЧЕТВРТИ ДАН РАДА, 2 ДЕЦЕМБАР

Седница је ова, којој је претседавао *Стефан Цанков* (Софија), посвећена третирању чисто црквених питања и улози Православља у проблемима данашњег друштвеног живота.

Иван Гошев (Софија) је реферисао о потреби критичке ревизије и учинио предлог за критичко издвајање старих оригиналних литургијских текстова. Показао је разлике, које постоје међу литургијским текстовима и нагласио потребу њихове ревизије.

Амилкас Аливизатос (Атина), *Димитрије Морантис* (Атина) и *Василије Испир* (Букурешт) реферисали су сваки за себе „О унутрашњој и спољашњој мисији Православне цркве, истичући потребе што јачег утицаја Цркве на социјални живот и рад. Аливизатос је истакао неопходну потребу да Православна Црква појача рад свој на мирeњу хришћанства међу нехришћанима. Испир је се нарочито дотако улоге Цркве у борби против комунизма.

Николај Арсенијев (Варшава) расправљао је питање о односима између Православља и других хришћанских цркава.

Теодор Попеску (Букурешт) и *Василије Зенковски* (Париз) реферисали су *О Цркви и култури са закључком*, да је

немогуће замислити цивилизацију без хришћанских религиозно-моралних начела и основа.

Амилкас Аливизатос (Атина) реферисао је о односима између Цркве и Државе. Остајући при традицијама Православне цркве и у овом погледу, он наглашава да је и данас потребна сарадња. У случају да држава ради против религије, да прогони верне, најбоља су борбена средства Цркве њена крајња доследност у верским и моралним начелима њеним, па ма се и страдања подносила, јер то не може остати без повољних резултата. Историја нам сведочи, да је истина вере и Цркве овим побеђивала. О истој теми говорио је и *Стефан Цанков* (Софија), а *Иларион Ваздекас* (Варшава) прочитао је о томе и реферат отсутног варшавског професора *Зизикина*.

О теми „Црква и социјална питања“ реферисали су: *Амилкас Аливизатос* (Атина) *Георгије Ст. Пашев* (Софија) и *Шербан Јоанеску* (Букурешт). Сваки са своје тачке гледишта истакли су потребу јачег учешћа Цркве у утољавању многих социјалних беда данашњице, односно потребу јаче везе између проповедања вере и морала и самих дела Цркве и њених претставника.

После подне су конгресисти рагледали музеје: Археолошки, мешовити Бенакиса и Византијски. У њему се најдуже и с највећим интересовањем задржало. Професор *Георгије Сотириу* (Атина), управник Византијског музеја, одржао је претходно мало предавање о историји постанка овог музеја и развића његовог, подели на отсеке и распореду предмета, објаснио је хришћанске старине уопште и указао на значај последњих ископавања хришћанских старина у Грчкој. Затим је прешао на развођење гостину по одељењима и обраћање пажње на најзнатније објекте.

Увече је претседник општине атинске, Господин *Плита*, дао вечеру конгресистима у хотелу Акропољу и срдечно им наздрављу. На његов поздрав одговорио је претседник конгреса *Аливизатос*, истакавши значај Атине и у класичко доба, а тако исто и у хришћанско, и да стога састанак у њој Првог конгреса богослова није случајан. Од стране делегата са стране благодарио је на дочеку *Георгије Ст. Пашев* (Софија).

ПЕТИ ДАН РАДА, 3 ДЕЦЕМБАР

Под претседништвом *Сергија Булгакова* (Париз) отпочело се расправљати о актуелијама. Прво се претресало о покретању заједничке ревије православног богословља. О томе је прочитао реферат архимандрит *Иларион Васдекас*, у главном о језику заједничке ревије. Отсутног черновичког професора *Николаја Котаса* реферат је прочитао *Амилкас Аливизатос* (Атина). У реферату *Антоније Карташов* (Париз) разрадио је нацрт издавања и издржавања новог заједничког журнала.

Питање ово даје се на проучавање члановима конгреса, који су претседавали седницама његовим.

После мале паузе настављен је рад под претседништвом архимандрита *Илариона Васдекаса* (Варшава).

Сергије Булгаков (Париз) реферисао је по другом питању актуелија — стварању тешњих узајамних веза и ближе заједничке сарадње свију православних факултета.

Реферат по истој теми отсутног *Николе Котаса* (Черновиц) прочитао је *Амилкас Аливизатос* (Атина).

И ово је питање уступљено споменутом одбору претседатеља на проучавање и подношење предлога.

После подне, у 4 часа, конгресисти са стране корпоративно су отишли на гроб Незнаног јунака и уз тронуте изразе пијетета, што их је у име другова изговорио *Николај Арсенијев* (Варшава), положили лаворов венац на њега.

По повратку отуда радио је одбор у свечаној сали Универзитета. Затим је у 6 часова Његово Величанство Краљ Грчки *Георгије II* примио конгресисте у свој двор у свечаној ауденцији и проговорио с њима неколико љубазних речи.

Отуда су се конгресисти вратили у свечану салу Универзитета и продужили завршне послове Конгреса. Саслушав предлоге оног специјалног одбора, примив к знању позив румунских факултета, да идући конгрес буде код њих, а после оживљене дебате о будућем раду уопште, донета је следећа

Резолуција:

1) Први конгрес научника православног богословља, који се састао у Атину, констатујући своје задовољство, што су му одређени за рад били врло значајни проблеми, који инте-

ресују православну мисао, изражава своје непоколебљиво убеђење, да ће рад овог Конгреса, који ће се ускоро објавити у нарочитом томасу записника његових, послужити као основ за даље проучавање ових проблема у будуће сазиваним православним богословским конгресима.

2) Признајући потребу кодификације свештених канона, Први конгрес научника православног богословља изражава светим православним црквама жељу, да би се споразумом њиховим са Васељенском патријаршијом образовао одбор наставника Црквеног права на богословским факултетима ради израде кодификације, која би се, овако колегијално припремљена, поднела црквама на одобрење.

3) Налазећи да је потребна нова заједничка ревизија првобитног текста литургијских књига, Први конгрес научника православног богословља, изражава светим православним црквама жељу, да би се њиховим споразумом са Васељенском патријаршијом образовао одбор стручњака богословских факултета, коме би се поверио овај рад, а он би одмах по свршетку поднесен био црквама на одобрење.

4) Увиђајући потребу издавања заједничког богословског часописа, Први конгрес научника православног богословља, а поводом прилога, који је у ову сврху дао преосвећени епископ *Черновички Висарион*, изражава своју жељу светим православним црквама, да би и оне ставиле на расположење уредништву овог часописа потребна материјална сретства за остварење овог издања, које ће служити Цркви и богословској науци. Они који би хтели што жртвовати могу, до сазива другог конгреса у Букурешту, своју помоћ послати организационом одбору Првог конгреса у Атини (Богословски факултет Атинског универзитета). Њему се и за све остало до сазива Другог конгреса треба обраћати.

5) Да би се створила тешња веза међу православним богословским факултетима, Први конгрес научника православног богословља изражава жељу за узајамну размену професора, организовање узајамних предавања, промену студената и излажење потребних стипендија за њих.

6) У циљу појачања духовног јединства православних богословских факултета, Први конгрес научника православног богословља одређује дан Св. Три Јерарха као заједнички празник њихов.

7) Први конгрес научника православног богословља гледа на васељенски покрет за јединство Цркве као на добру појаву општег интересовања за Цркву и богословље, које се обнавља у наше дане, поздравља овај покрет и изражава своју готовост да у духу православног с њиме сарађује.

8) Први конгрес научника православног богословља изражава своје симпатије према прогоњеној мученичкој Руској Цркви и према свима онима, који наших дана страдају за веру хришћанску, и тврдо верује, да ће Црква *изаћи* као победилка из борбе, која се води.

9) Први конгрес научника православног богословља решава, да се други конгрес њихов састане године 1939 у Букурешту (Румунија) и да се забави проучавањем и решавањем ових проблема:

- а) Извори православне вере,
- б) Свето Писмо,
- в) Свето Предање,
- г) Социјална мисија Цркве.

Свако друго научно питање, покренуто иницијативом неког наставника, подносиће се одељењима (секцијама) конгреса. Оно ће се три месеца пре састанка Конгреса послати организационом одбору, коме припада примање или одбијање дотичног питања.

После усвајања резолуције претседник конгреса *Амилкас Аливизатос* на прво место сматра за дужност, да у име свију учесника конгреса захвали Свемогућем и премудром триличном Богу, што нам је дао силу и моћ да остваримо замисао првог састанка научника православног богословља, на коме се расправљало о врло важним питањима од стране православних богословских снага свију православних народа.

И поред тога што није исцрпљен сав програм, како се то очекивало, потпуно је говорник убеђен, да су сви задовољни радом конгреса. Жали што нарочито питање о религиозном васпитању омладине није подробније расправљено, и поред све озбиљности и важности тога питања, али ће се оно расправљати на идућем састанку, јер то питање мора стално да интересује православне. Разумљиво је што се нису могла коначно исцрпсти толика важна и компликована питања, која су се вековима гомилала, на једној овако краткој конференцији. Али ће постепено ипак то постићи. Главна је, да смо се

и на овом првом конгресу уверили, да су заиста велике и бо-жанске оне речи псалма: има ли чега бољег и краснијег, не-го да браћа живе заједно (Псл. 133, 1.). Захвалио је поиме-нично свима, који су допринели да рад конгреса што успеш-нији буде, тако исто и присутним неправославним гостима, молећи их да правилно извести своје цркве о успешном на-претку православне богословске науке, то јест да Православ-ље не спава, него да будно прати развој науке уопште. Коле-гама конгресистима захваљује на једнодушности и предано-сти у раду и поздравља их са „радујте се!“ Изражава наду, да ће се са истом енергијом и братском сагласношћу наста-вити рад у Букурешту, где ће се опет састати православни научници на добро и напредак Православља, радујући се свагда у Господу.

Протопрезвитар Стефан Цанков у име делегата са стра-не благодарио је Краљу, Архиепископу, влади, Ректору унив. Претседнику конгреса и организационом одбору на го-стољубљу, на које су код њих наишли, на изванредној орга-низацији Конгреса и на живом интересу, који су сви за рад његов показали. Подвлачи лични рад, способности и пожрт-вовања председника *Аливизатоса*, чиме је доста допринео ус-пеху Конгреса. Жели да Бог и даље подари плодно постојање и развиће Атинског богословског факултета, матере осталих православних богословских факултета.

Председник је уз аплауз чланова Конгреса и присутног народа објавио завршетак рада Првог конгреса научника православног богословља.

Увече, у 9 часова, Његово Блаженство Архиепископ Хри-состом је дао вечеру конгресистима у хотелу Гранд Брита-нији, на којој их је поздравио опширним говором. Радује се, што му се дала прилика да угости мудре и даровите научнике православног богословља. Ова скромна вечера (био је петак и зато сва посна јела) потсећа нас, вели, на вечере љубави из првог хришћанског времена, које су тако назване због уза-јамне љубави, што је онда пламтила у душама верних. Рад овог сабора православних богослова текао је потпуно у духу речи апостола Павла: *знање надима, а љубав зида.* (I Кор. 8, 1.). Наука богословска је нешто сасвим друго, него светов-на наука и научници. Док ови могу да буду добри научници, али да остану потпуно равнодушни према испуњавању резул-

тултата њихове науке, дотле је богослов научник дужан да испуни оно што његова наука од њега тражи, тојест да живи њој и да се њоме одушевљава. За богослова вера претходи науци по истини, која нам је преко апостола Павла откривена: *вером познајемо* (Евр. 11, 3.).

Због тога православно богословље даје богослову широко поље слободних истраживања, али га не удаљује од Цркве, као што чини протестантизам, нити угушује слободно истраживање, као што чини папизам. Могли би смо рећи, да је православна богословска наука увек била црквено богословље, имајући у виду да је Црква *стуб и тврђа истине* (I Тим. 3, 15.). Она је увек, а нарочито од Атанасија Великог, *оца православља*, и осталих отаца и учитеља IV века, била црквена. Историјска је истина, да су сви они, који су се бавили богословском науком, падали у заблуде, кад год су покушавали, да проучавају богословска питања изван и далеко од Цркве.

Констатујући, да је и рад Конгреса у овом духу текао, изражава уверење, да ће узајамне везе богослова и сарадња у љубави унапредити богословску науку и да ће још више појанати оне везе, које постоје између обласних православних цркава. На завршетку је позвао, да се овог тренутка присутни сете Васељенске Патријаршије, духовне жиже Православља, чији ауторитет у целокупној Православној Цркви остаје неокрњен, поред свију спољних временских промена. Упућује поздрав и поглаварима свију православних цркава и жели, да њихов благослов свагда прати научна истраживања и научни рад православних богослова. Завршава са честитањем председнику Конгреса и конгресистима врло успешни рад Конгреса.

Председник *Аливизатис* отпоздравио је и рекапитулирао све пријатности и сав рад Конгреса.

У име делегата са стране, поздравио је Архиепископа, као руског васпитаника, на руском језику протопр. *Стеван Димитријевић*, овим речима:

„Срећан сам, што је мени пало у део да наздравим и заблагодарим Вашем Блаженству у име колега који су се стекли са свију страна Источног Православља, да расаде и да се договоре о томе, како ће науку православног богослов-

ља управити јачој и живљој мисији Православне Цркве и општем расцвету њеном.

„Молим за опроштај, што не могу срдачне осећаје своје и својих колега, које сви једнодушно тајимо према Вашем Блаженству, научним, духовно-педагошким и архипастирским делима вашим, потпуно изразити на умилном грчком језику, благодарећи коме смо се сви ми православни и просветили у хришћанству.

„У замену тога користим се језиком сто педесет милиона православних Руса, који су у данашње време још ближи нашем срцу и братским чежњама, као нови страдалници, мученици и исповедници тврде вере и чистоте светог православља свбга.

„Ваше Блаженство! Ми смо се из својих скромних наставничких обитељи упутили овамо не маштајући ниокаквим почастима. Предосећали смо само духовну насладу, што ћемо неколико дана провести и по својим slabим силама поради у, за хришћанство симболичној, и за све нас славној Атини. Место тога ми смо изненађени пажњом и уживањем, почињући од узвишеног краљевског престола, владе, општине и наших драгих колега овога универзитета, па завршавајући љубазним погледима општом предусретљивошћу по разним установама и од самог народа на улицама. Тронутим свим овим, тешко нам је да се снађемо и да достојно заблагодаримо.

„Али треба признати, да су симпатије и осећаји одушевљења нашег сасредоточени на Вашу личност, блажењејши Владико. Ми смо и до доласка свог знали, да на атинском црквеном престолу седи достојан муж, управо будни стражар на оном важном положају, са кога је неуморни Павле, апостол народа, први пут дошао у додир са ученим класичким светом и указао му на ону вишњу истину, која је и у њему тињала у полусвесном виду. Осећали смо ми, да вас није без Божјеј промисла, познавајући прве зачетке вашег талента, духовни отац ваш при ступању вашем у монаштво ознаменавао назвањем најправославнијег међу оцевима Цркве. Познато је било савременом Православљу и срећно погођено ваше више богословско васпитање у Московској духовној академији, ближе упознавање са словенским и румунским православним светом. Овакав православни карактер

ваше научне припреме, рада и међуправославних односа и био је један од оправданих разлога, што, место у метрополи матере свију православних обласних цркава, данас од нехришћана угњетаване и нетрпљене Васељенске патријаршије, прву конференцију своју одржимо у лепој, а у историји хришћанства тако знаменитој Атини.

„Сва наша оваква предосећања и општа душевна очекивања превазишла је стварност, која нас је при сусрету с вама запленила. Ви као високи црквени сановник, не гледећи на многе службене обавезе, не гледећи на то, што стојите на челу тако многоуљудне јерархије, каква се разумно у Цркви Краљевине Грчке од старина одржава, не напуштате оне интимне, рођене везе са Богословским факултетом и његовим наставницама, бившим друговима својим. Штавише, постижете, да изретка и лекције читате на њему. И нас нисте предусрели у саблажњивој надменој пози западних кнезова Цркве, него у виду и духу скромних, добродушних и предусретљивих источних архијереја апостолског и првог хришћанског времена. Ви у нашим првим почетцима учествујете са својим научном расправом, седите редом с нама на студентским местима и пажљиво пратите рад. Без шумних почасти уђете и изађете из аудиторије.

„Још нам је пријатније било видети и слушати о вашим архипастирским бригама и успесима на пољу хуманости, хришћанском утољавању социјалних невоља и нужда верних. Оно, о чему смо ми у једној тачци програма нашег Конгреса маштали, у орфелинату вашем у Вулијагмени, као што смо се уверили, ви сте у једном од најважнијих видова већ остварили.

„Збир узвишених врлина и пожртвованог рада Вашег Блаженства побуђује мене и моје другове, да вас од душе и срца поздравимо речима апостола: „таков нам подабае архијереј!““

„Признање труда и одавање части увек прате и добре жеље. Ви сте знаменитошћу своје личности и крупном сарадњом својом много допринели, да наш први Конгрес православних богослова удари здраве темеље јачем развићу и примени православне богословске науке. Зато се на завршетку организације овог нашег актуелног подухећа код нас свију спонтано јавља жеља и молитва Господу, да подари

крепко здравље Вашем Блаженству за продужење Ваше Архипастирске мисије и тако активне сарадње у започетом нашем општем делу. Дај Боже, да убрзо доживите стварне и обидне плодове овога рада, олакшање положаја Васељенског престола, крепко спољење свију обласних православних обласних цркава и народа, пренуће и пуно славље свега Православља. У таквим жељама, браћо и господо, ускликнимо пуним срцем Његовом Блаженству архиепископу, Христостому: ис пола ети деспоти!”

Сергије Булгаков (Париз) у име Руса учесника на Првом конгресу благодари Архиепископу на срдачном односу и предусретљивости његовој према Русима емигрантима, дотиче се његовог школовања у Русији, његовог научничког рада и архипастирских врлина.

Теодор Попеско (Букурешт), васпитаник Атинског богословског факултета и ученик Архиепископа Христостома, поздравља га не само као мудрог Архиепископа, него и као академика и изванредног писца чувених православних богословских расправа и још и као садашњег почасног професора Атинског богословског факултета. Богословље је кћи Цркве, пошто се у Цркви родило. Црква је хранитељка богословља, а богословље је свагда служило и служи верно Цркви. Док је римокатоличко богословље постало роб Цркве, а протестанско развратни и непокорни син, дотле је само православно богословље било и остало слободно, али и послушно и одано делу и мисији црквеној. Због тога православно богословље прилази православној Цркви и поздравља је са поверењем, љубављу, поштовањем и оданошћу.

Сутра дан, 4 децембра, приређена је конгресистима екскурзија аутомобилима до манастира Дафни, у коме је разгледана архитектура и очувани мозајк његов из V—VIII века.

Одатле се продужило у Нови Коринт и отправило кроз шпалир ученика месне богословије, гимназије и омладинаца скаута у величанствену цркву Св. Апостола Павла на св. литургију, коју је служио митрополит коринтски, Високопреосвећени Дамаскин. Он је при крају св. литургије одржао значајан говор и дотакао се и важности покрета, који су изазвали преставници богословске науке.

Варош је била у свечаном руху у част гостију, а нарочито Митрополија и Богословија, после недавног земљотреса подигнуте угледне зграде у делу вароши званом Лутраки.

У Митрополији је приређена мала свечаност, на којој је било поздравних говора, декламовали су ученици, певао хор њихов и свирала војна музика.

Приређен је свечани ручак у сали Богословије. Допутовали су из Атине и присуствовали свима приредбама Архиепископ Хрисостом, министар просвете Георгакополос, министар саобраћаја Спиридонос и многи други угледни гости. У току ручка месни митрополит *Дамаскин* поздравио је конгресисте топлим речима, изразио радост његову и његове пастве за учињену им почаст, даље говорио о значају рада Конгреса за Православље и науку његову. Поздравио је и присутног Архиепископа Хрисостома, а он је отпоздравио овом, по свему што се чуло и видело, достојном архипастиру апостолске катедре у Коринту.

По установљеном већ узусу у име Конгреса поздравио је митрополита *Дамаскина* претседник *Аливизатос*, који је рекао, да бољи и погоднији свршетак овај Конгрес није могао да пожели, него што је ова посета овом славном крају, који је, осим свог великог историјског значаја, освећен ногома светог апостола Павла, осниваоца Богом спасаване митрополије, на чијем се челу налази митрополит *Дамаскин*, а којој је, као што је познато, апостол посветио два адаманта Новог Завета, две посланице Коринћанима, које сачињавају основ доцније теологије и хришћанске цркве у опште.

Протопрезвитар *Петар Винтилеску* (Букурешт) и *Антоније Карташов* (Париз) у говорима својим изразили су излив узбуђене радости, што су се удостојили да кроче ногом на земљиште, којим су ишле ноге Павла, апостола многобожачких народа.

После ручка су конгресисти посетили Стари Коринт, разгледали грандиозне остатке класичних постројака и великих раскопина његових, као и богати музеј пронађених месних античких споменика.

Одатле су се конгресисти са најлепшим утисцима вратили у Атину.

Сутра дан, у недељу, 6-тог децембра, они од конгресиста, који нису отпутовали натраг, били су гости недалеког од Атине манастира Пандели и упознали се са његовим, иако не општежитељним (киновијским), него посебним (идиоратамским), опет добро уређеним монашким животом.

И наши делегати вратили су се у домовину потпуно задовољни радом Конгреса и са проширеним познавањима својим. И њима и Конгресу уопште учинили су знатне услуге васпитаници нашег Богословског факултета, Ђорђе Туљас и сада већ доктор Атинског Богословског факултета јеромонах Василије Костић, који је ревносно потпомагао преводима и прикупљањем обавештења и за овај извештај.

Ст. М. Д.
